

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์กับลักษณะความเป็นผู้นำ โดยจัดแบ่งหัวข้อตามลำดับดังนี้

- 2.1 ความหมายอัตมโนทัศน์
- 2.2 ทฤษฎีอัตมโนทัศน์
- 2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับตน
- 2.4 อัตมโนทัศน์ต่อการพัฒนาตนเอง
- 2.5 ความหมายผู้นำและความเป็นผู้นำ
- 2.6 ความสำคัญของผู้นำ
- 2.7 รูปแบบลักษณะความเป็นผู้นำ
- 2.8 ทฤษฎีความเป็นผู้นำ
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์
- 2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นผู้นำ
- 2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์และลักษณะความเป็นผู้นำ

2.1 ความหมายอัตมโนทัศน์ (Self-Concept)

"Self-Concept" ในภาษาไทยได้มีผู้ใช้ชื่อเรียกในภาษาไทยหลายคำ เช่น มโนภาพแห่งตน ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง อัตมโนทัศน์ เป็นต้น ในงานวิจัยใช้คำว่า อัตมโนทัศน์ ในความหมายของ "Self-Concept"

พรณี เจนจิต (2528, 2533) ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ ความรู้สึก และการรับรู้ ของแต่ละบุคคลของตัวเขาเองหรือเป็นภาพของตนเอง ซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อ ความรู้สึก การรับรู้ การตีความเกี่ยวกับรูปร่างความสามารถ และคุณค่าของตนเอง

ชัยพร วิชชาวุธ (2523) กล่าวถึงอัตมโนทัศน์ว่า เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง เช่น เป็นคนดีหรือไม่ดี เป็นคนที่เข้ากับผู้อื่นได้หรือไม่ เป็นคนที่มีอารมณ์ฉุนเฉียวหรือไม่ เป็นต้น

พรเทพา รุจิพร (2522) กล่าวว่า อัตมโนทัศน์ หรือ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) นั้น เป็นความเชื่อหรือความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองว่าตนเป็นคนอย่างไร การที่เราจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองอย่างไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต และความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองนั้น มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออก คนเราอาจจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ตนเองที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงหรือบิดเบือนจากความเป็นจริงก็ได้

เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1974; อ้างถึงใน เอนกกุล กรีนสง, 2526) ให้ความหมายของคำว่า อัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ว่าเป็นผลรวมของการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง อันครอบคลุมถึงความคิดและความรู้สึก ความมานะพยายามและความหวัง ความท้อแท้และความภูมิใจ รวมถึงการตระหนักว่าตนคือใคร เคยมีความเป็นมาอย่างไร จะเป็นอย่างไรต่อไป และมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด

สุรางค์ ไควตระกูล (2536) ได้สรุปความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นการรับรู้ตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสติปัญญา ความคิด ความสามารถ ทักษะต่าง ๆ รวมทั้งรูปร่างลักษณะทางด้านร่างกาย

กล่าวโดยสรุป อัตมโนทัศน์ (Self-Concept) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง เข้าใจว่าตนเป็นเช่นใด มีลักษณะความสามารถอย่างไร ซึ่งอัตมโนทัศน์หรือความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองนั้น อาจจะตรงหรือไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ได้

2.2 ทฤษฎีอัตมโนทัศน์

รอเจอร์ส (Rogers, 1967; อ้างถึงใน พรณี เจริญ, 2533 และสุชา จันทน์เอม, 2535) เชื่อว่า บุคลิกภาพของบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ตนเองหรืออัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ถ้าบุคคลมีอัตมโนทัศน์แบบไหน บุคลิกภาพและพฤติกรรมของบุคคลก็จะพัฒนาไปในแบบนั้นและมีการเปลี่ยนแปลงได้ บุคลิกภาพและพฤติกรรมอันเนื่องมาจากอัตมโนทัศน์มี 2 ลักษณะคือ

1. Perceived Self-Concept เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองว่า ตนเองคือใคร เป็นอย่างไร เป็นอัตมโนทัศน์ที่เกิดจากการรับรู้วิถีชีวิตของผู้คนมากกว่าจะเป็นจริง (Real Self-Concept)

2. Ideal Self-Concept เป็นอัตมโนทัศน์ที่ต้องการจะเป็น และรอเจอร์สยังสรุปว่า อัตมโนทัศน์เป็นทั้งการรับรู้และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมต่าง ๆ ทางสังคม บุคคลจะมีการปกป้องตนเองเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างประสบการณ์ที่ได้รับกับอัตมโนทัศน์

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับตน (Self Theory)

ประมวญ ดิกคินสัน (2524) กล่าวถึง ความเป็น "ตน" (The Self) คือ ความปรารถนาที่จะเป็นตัวของตัวเอง เกิดขึ้นจากความจำเป็นแห่งการดำรงชีวิต คนเรามี "ตน" (Self) อยู่ 2 ประเภท คือ

1. ตนจริง คือ ตนที่มีอยู่ในความเป็นจริง มีความสามารถเพียงใด มีข้อดี ข้อเสีย มีความวิตกกังวล ฯลฯ โดยมากเราไม่ค่อยยอมรับจึงสร้าง "ตนในอุดมคติ" ขึ้นมา

2. ตนในอุดมคติ เป็นคนที่เราอยากเป็น อยากให้เป็นมากกว่าความเป็นตนจริง ๆ และ

อยากให้ผู้อื่นเห็นตนในด้านอุดมคติ

แอดเลอร์ (Adler, 1969; อ้างถึงใน Feist, 1985) ให้ความหมายว่า "ตน" (Self) คือ บุคลิกภาพระดับสูงเป็นระบบความเข้าใจ การรับรู้ การตีความหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากประสบการณ์ของอินทรีย์และ "ตน" จะค้นหาประสบการณ์ ซึ่งช่วยให้เอกลักษณ์ แบบแผนของชีวิตสมบูรณ์ ซึ่งถ้าประสบการณ์เหล่านี้ไม่สามารถพบได้ในสิ่งแวดล้อม "ตน" ก็จะพยายามสร้างด้วยตนเอง

รอเจอร์ส (Rogers, 1951, 1977; อ้างถึงใน ธัญญา ภูผาเวสและคณะ, 2534) กล่าวว่า มนุษย์มีบุคลิกภาพ 2 แบบ คือ แบบ I หมายถึง ความรู้ตัวตนเป็นใครและบุคลิกภาพแบบ Me หมายถึง ความรู้ตนว่าตนสามารถทำอะไรได้ ซึ่งบุคลิกภาพทั้งสองแบบก่อให้เกิดอัตตโนทัศน์ หรือการรับรู้ตนเอง (Self-Concept) ซึ่งการรับรู้ตนเองนั้นอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ได้ "ตน" แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

1. Ideal Self คือ ตนตามอุดมคติ ที่ตนได้มุ่งหวังไว้
2. Real Self คือ ตนตามความเป็นจริง
3. Perceived Self คือ ตนตามการรับรู้ของตนเองหรือตามการรับรู้ของผู้อื่น

ซัลลิวน (Sullivan, 1953; อ้างถึงใน นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2517) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมา จะมีความสามารถในการเรียนรู้หรือการสร้างอัตตา (Self) สำหรับตนเอง ความสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อมและสังคม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและอัตตา (Self) ของมนุษย์

โลวิงเกอร์ (Loevinger, 1976; อ้างถึงใน กันยา สุวรรณสง, 2532) ได้กล่าวถึง "อัตตา" (Self) ว่าการพัฒนาอัตตานั้นเป็นผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล

มิด (Meed, 1956; อ้างถึงใน ชุตตา จิตินัทธ์, 2522; และสุภัทรา สุภาพ, 2535) ได้แบ่งตัวตน (Self) ออกเป็น 2 ส่วนคือ I และ Me

I คือ ส่วนที่เป็นความสร้างสรรค์ของตนเอง เป็นส่วนที่บุคคลแสดงออก ไม่ใช่ความต้องการของผู้อื่นในสังคม

Me คือ ส่วนที่รับเอาทัศนคติ ความคิดอ่าน กฎเกณฑ์ ระเบียบ ประเพณี ที่อยู่นั้นมาเป็นของตนโดยไม่คิดค้น การกระทำของ Me ไม่กล้าขัดทัศนคติ ความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นการยอมรับความต้องการของสังคม

มิด ยังเชื่อว่าเด็กโดยทั่วไปจะไม่มีความสัมพันธ์กับความเป็นตัวของตัวเองจนกว่าจะมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ในตัวของแต่ละบุคคลจึงมี Me ที่ได้หล่อหลอมจากสังคมและ I ที่สามารถจะควบคุมตนเองได้ ความเกี่ยวข้องกับระหว่างส่วนที่ได้รับจากสังคมและส่วนที่เป็นตนเองนั้น ถือได้ว่ามีส่วนช่วยให้บุคคลเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

2.4 อัตมโนทัศน์และการพัฒนาตน

มนุษย์ทุกคนมีอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) หรือความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง หรือเรียกง่าย ๆ ก็คือ มนุษย์มี "ภาพ" ของตนจากตาและใจของตนเอง ไม่ว่าในด้านคุณสมบัติ รูปร่างสมบัติ หรือทวิษสมบัติ (Rogers, 1979; อ้างถึงใน สิริพันธ์ กรลักษณ์, 2535) บุคคลจะมีอัตมโนทัศน์หรือความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ความต้องการและค่านิยม บุคคลจะได้รับการกระตุ้นสิ่งเร้าอยู่ตลอดเวลาจึงต้องรักษาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองให้คงสภาพเดิม ซึ่งต้องอาศัยการรับรู้ อันจะช่วยให้รู้จักสิ่งแวดล้อมและช่วยให้บุคคลปฏิบัติตนตามแนวทางที่ตอบสนองความต้องการของตนเอง และจะเป็นผลให้บุคคลนั้นพอใจในสภาพของตน

2. ความเชื่อ บุคคลมีแนวโน้มที่จะประพฤติตามสิ่งที่ตนเชื่อว่าเป็นจริง ความเชื่อของบุคคลเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก เพราะในที่สุด ความเชื่อก็จะฝังแน่นติดอยู่ในความคิดของบุคคลนั้น จนกลายเป็นลักษณะถาวรที่เป็นโครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลนั้น

3. มโนภาพแห่งตน บุคคลมีความแตกต่างกันในการรับรู้ของตนเอง ผู้ที่มีการรับรู้ด้วยทัศนคติเกี่ยวกับตนในทางลบ ย่อมมีความวิตกกังวลต่อสถานการณ์ที่ตนเชื่อว่าตนไม่มีความสามารถในสถานการณ์นั้น และยังส่งผลถึงการแสดงออกถึงพฤติกรรมทางลบเพิ่มขึ้น แต่บุคคลที่มีทัศนคติต่อตนเองในทางบวก ย่อมมีการรับรู้และพฤติกรรมที่ตรงกันข้าม

คนเราทุกคนอยู่ในฐานะเป็นผู้วางแผน เป็นผู้ตัดสินใจและเป็นผู้รับผิดชอบ เราต่างทำอะไร มีความรู้สึกอย่างไร สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อคนเรามาก บุคคลจะมีทัศนคติที่ดีและมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ควรจะรู้จักตนเอง โดยอาศัยหลัก 4 ประการคือ

1. การรับรู้เกี่ยวกับตนเองในฐานะเป็นบุคคลคนหนึ่งในสังคม คือ มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน มีความภาคภูมิใจเมื่อการกระทำของตนประสบผลสำเร็จและยอมรับคำตำหนิเมื่อประสบความล้มเหลว

2. การรับรู้เกี่ยวกับตนเองอย่างต่อเนื่อง บุคคลรู้สึกว่าเอกลักษณ์ของตนนั้น มีลักษณะคงเดิมโดยอาศัยความทรงจำที่สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีต แต่ถ้าหากเมื่อใดความทรงจำของคนเรานั้นเลอะเลือน เมื่อนั้นบุคลิกภาพของบุคคลย่อมมีความหลากหลายเกิดขึ้น

3. เมื่อมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น บุคคลอื่นจะยอมรับเราหรือไม่ก็ได้

4. ค่านิยมและทัศนคติของคนเราสืบเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม อันจะทำให้เรามีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองหรืออัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ทั้งในทางบวกและทางลบ (Hilgard, 1979; อ้างถึงใน ลาตทองใบ ภูภิรมย์, 2535)

ฟรอมม์ (Fromm, 1947; อ้างถึงใน วาฐณี อมรทัต, 2521) กล่าวว่า บุคคลทุกคนมีความปรารถนาจะให้ตนได้เป็นในแบบที่ตนมีความสามารถแฝงอยู่ในตัว การที่คนเราใช้ความสามารถของตน ที่แฝงอยู่ให้เป็นประโยชน์ได้มากที่สุด ย่อมหมายถึงการบรรลุถึงขั้นที่เรามีสภาพ

เป็นมนุษย์มากที่สุด บุคคลที่ขาดการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง จะเป็นผู้ที่ไม่เชื่อในความสามารถของตนเอง จะประเมินตนไปในทางลบ คิดว่าผู้อื่นไม่ยอมรับตน ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อตนเอง ต่อการพัฒนาการทางสังคมของบุคคลผู้นั้น อีกทั้งยังเป็นสาเหตุให้บุคคลเกิดความวิตกกังวล อันเป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตด้วย บุคคลจึงควรมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองเพื่อที่จะพัฒนาตนเอง สุธีวัฒน์ กรลักณ์ (2535) ให้แนวคิดในการปรับปรุงและพัฒนาตนตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นพยายามค้นพบตนเอง โดยพิจารณาตนจากแง่มุมด้านต่าง ๆ คือ
 - 1.1 ตัวตนตามที่เป็นจริง (Real Self) เป็นอย่างไร
 - 1.2 ตัวตนที่คิดว่าตนเองเป็น (Perceive Self) เป็นอย่างไร
 - 1.3 ตัวตนที่บุคคลคิดว่าปรารถนาจะเป็น (Ideal Self) เป็นอย่างไร
2. ขั้นยอมรับตนเอง เมื่อรู้จักตนเองแล้ว ควรจะยอมรับในส่วนที่เป็นจุดเด่นและจุดอ่อนไปด้วยกัน
3. ขั้นพัฒนาตน คือการหาทางพัฒนาจุดอ่อนหรือส่วนที่เรายังไม่พอใจ

2.5 ความหมายผู้นำและความเป็นผู้นำ

ในการพิจารณาความหมายของความเป็นผู้นำ ควรแยกคำว่า ผู้นำ (Leader) และความ เป็นผู้นำ (Leadership)

"ผู้นำ" ชอว์ (Shaw, 1981; อ้างถึงใน โยธิน ศันสนุทธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน, 2529) ได้ให้ความหมายว่า เป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งของกระบวนการกลุ่ม

นรรณราย ทวีริยะประภา (2529) ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่ใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ ต่อผู้ได้บังคับบัญชาในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อบังคับบรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนด

พัลลภ สุจันงค์ และคณะ (2524) ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ คือ

1. ผู้ที่พร้อมเสมอที่จะปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าของกลุ่ม
2. ผู้ที่สามารถชักจูงให้กลุ่มทำงานได้
3. ผู้ที่สามารถก่อให้เกิดแรงศรัทธาขึ้นในหมู่สมาชิกของกลุ่มได้ และสามารถดึงกลุ่มเข้ามาร่วมปฏิบัติงานได้

นพมาศ อีร์เวคิน (2534) ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ รวมทั้งสถานะภาพที่ทำให้บุคคลใช้อำนาจที่มีอยู่ พยายามซึ่งสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เพื่อทำให้กลุ่มได้บรรลุเป้าหมาย

สรุปความหมายของผู้นำ คือ บุคคลที่สมาชิกในกลุ่มเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรืออิทธิพลที่จะนำสมาชิกในกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

สุรางค์ จันทน์เอม (2529) ได้ให้ความหมายของความเป็นผู้นำว่า ความเป็นผู้นำ เป็นความสำคัญระหว่างบุคคลหนึ่งกับสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความสนใจร่วมกัน มีพฤติกรรมที่ทุกคนในกลุ่มต่างยอมรับ และกำหนดพฤติกรรมของคนในกลุ่มขึ้นมาเอง มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน

ทวี ทิมชา (2528) ให้ความหมายของการเป็นผู้นำว่า เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมของกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้น เพื่อนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

ฟีดเลอร์ (Fiedler, 1964; อ้างถึงใน ธัญญา บุณยเวส และคณะ, 2534) ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งอำนาจและอิทธิพลกระจายไปในหมู่สมาชิกไม่เท่ากัน ทำให้บุคคลคนหนึ่ง สามารถที่จะนำทางและควบคุมปฏิบัติการและพฤติกรรมของคนอื่น ได้มากกว่าที่คนอื่นจะสามารถนำทางและควบคุมเขาได้

สถิต วงศ์สวรรค์ (2529) กล่าวว่าความเป็นผู้นำ หมายถึง การมีความสามารถชักจูงให้ผู้อื่นกระทำตามตนเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดริเริ่ม

พรพนราย ทวีระประภา (2529) เชื่อว่าภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ สร้างได้ พัฒนาได้ และปรับปรุงได้ ถ้าเราเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงออกมาให้ปรากฏ

เดโช สวนานนท์ (2519) กล่าวถึงภาวะผู้นำ (Leadership) ว่าผู้นำนั้นมีอิทธิพลต่อผู้ตาม ไม่ว่าผู้นำนั้นจะเป็นผู้นำในลักษณะใดหรือประเภทใดก็ตาม และถ้าเราสามารถเลือกและฝึกผู้นำได้ก็เท่ากับว่าเราสามารถดำเนินการ ในการควบคุมชะตากรรมของสังคมได้

นพมาศ ชีวเวคิน (2534) ให้ความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) ว่าเป็นภาวะที่ผู้นำสามารถทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายของสิ่งที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

ความหมายโดยสรุปของความเป็นผู้นำ ก็คือ ความสามารถหรือความมีอำนาจของบุคคล ในการชักจูง นำ แก้ไขปัญหา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะนำกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

2.6 ความสำคัญของผู้นำ

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่ามนุษย์เราเป็น "สัตว์สังคม" (Social animal) เราต้องการผู้อื่น เพื่อที่จะเรียนรู้จากเขา เพื่อช่วยเหลือ เพื่อมองการ เพื่อพึ่งพา หรือเพียงเพื่ออยู่ด้วย เหตุผลเหล่านี้ทำให้มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น หรืออยู่รวมเป็นกลุ่มกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม โยธิน คันสันยุทธ และจุมพล นวลักรชีวิน (2529) ให้เหตุผลการเข้าร่วมกลุ่มของคนเรามีอยู่ 3 ประการ พอสรุปได้ดังนี้ คือ เข้าร่วมกลุ่มด้วยการมีสิ่งที่คล้ายคลึงกัน เช่น มีทัศนคติ มีลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน หรือเราเข้าร่วมกลุ่มเนื่องมาจากการมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทำงานในสถานที่เดียวกัน และเข้าร่วมกลุ่มเนื่องจากมีเป้าหมายเดียวกัน เช่น การเข้าร่วมชมรมรักธรรมชาติ อันเนื่องมาจากบุคคลเห็นว่า เป้าหมายของชมรมนี้ เป็นสิ่งที่มีความค่า เป็นต้น หรือ

การเข้าร่วมกลุ่มของบุคคล อาจจะมีเหตุผลเนื่องมาจาก การต้องการมิตรภาพ การไม่ต้องการที่จะอยู่โดดเดี่ยว (สุชา จันทน์เอม, 2535) ด้วยเหตุผลของการเข้ากลุ่มดังกล่าว จึงทำให้ในสังคมมีการรวมกลุ่มต่าง ๆ มากมาย มีการจัดตั้งเป็นชมรม บริษัท องค์กรต่าง ๆ ดังนั้นการที่เราอยู่ร่วมกันในกลุ่ม แต่ละบุคคลในกลุ่มย่อมมีพื้นฐานแตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น ค่านิยม ความเชื่อ บุคลิกภาพ ความคิดเห็น ความรู้ เป้าหมายส่วนตัว การเกิดการขัดแย้งภายในกลุ่ม ย่อมจะหลีกเลี่ยงไม่พ้น การที่จะประสานความขัดแย้ง ชักจูง บุคคลในกลุ่มให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะต้องมียุทธวิธีโดยบุคคลหนึ่งในกลุ่มนั้น ที่สมาชิกในกลุ่มต่างก็ยอมรับในความรู้ ความสามารถ หรืออำนาจที่จะชักนำกลุ่มให้ร่วมมือกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ก็คือ "ผู้นำ" นั่นเอง

ผู้นำจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญของกลุ่ม ขององค์กรต่าง ๆ ในสังคม อันจะเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ ความสามารถ หรืออำนาจต่าง ๆ ที่มีอยู่ นำกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่คาดหวัง

2.7 รูปแบบลักษณะความเป็นผู้นำ

ฮอลปีนและวินเนอร์ (Halpin and Winer, 1966; อ้างถึงใน สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2527) แบ่งลักษณะของผู้นำตามลักษณะพฤติกรรมออกเป็น 4 แบบคือ

1. ลักษณะผู้นำที่ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงพอใจ (Consideration) จะมีพฤติกรรมที่แสดงความเป็นมิตร มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกอบอุ่นใจ
2. ลักษณะผู้นำที่ขอบวางแนวให้ปฏิบัติ (Initiating Structure) เป็นผู้นำที่พยายามจัดระเบียบ กำหนดหน้าที่ หรือบทบาทของผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด
3. ลักษณะผู้นำที่อ่อนตัวอยู่เสมอ (Sensitivity) คือผู้นำที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งในและนอกหน่วยงานและพยายามปรับปรุงองค์การให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
4. ลักษณะผู้นำที่ถือผลผลิตเป็นสำคัญ (Production Emphasis) ผู้นำประเภทนี้จะพยายามให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตมากที่สุด

ถวิล ธาราโกชน์ (2526) แบ่งรูปแบบลักษณะความเป็นผู้นำตามสถานะภาพออกเป็น 3 แบบ คือ

1. ผู้นำตามกฎหมาย (Legal Leadership) คือ ผู้นำที่ได้ตำแหน่งตามกฎหมายหรือระเบียบที่ตั้งขึ้น
2. ผู้นำที่มีมนต์สวรงค์ (Charismatic Leadership) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะพิเศษ มีความสามารถ ไหวพริบเฉลียวฉลาด รอบรู้ สามารถโน้มน้าวจิตใจคนอื่นให้ปฏิบัติตามได้ เช่น ผู้นำทางศาสนา เป็นต้น
3. ผู้นำสัญลักษณ์ (Symbolic Leadership) เกิดขึ้นจากค่านิยมธรรมเนียม ผู้นำมีลักษณะเด่น มีความสามารถของตนเองเป็นหลัก ในสังคมทั่วไปเราพบได้หลายลักษณะ เช่น ลักษณะ

สัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น สังฆราช สัญลักษณ์ประมุขของชาติ เช่น พระมหากษัตริย์ สัญลักษณ์ของกลุ่มตัวแทน เช่น เอกอัครราชทูต เป็นต้น

ลักษณะผู้นำแบ่งตามที่มาของการได้เป็นผู้นำ

1. ผู้นำแบบเป็นทางการ (Formal Leader) เป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือ เลือกตั้ง ประกาศให้รับรู้ทั่วกันอย่างเป็นทางการ สมาชิกของกลุ่มต้องยอมรับ ผู้นำแบบนี้จะได้ สิทธิ อำนาจ พื้นที่ คิดมากับตำแหน่งด้วย กฎยังบังคับถือปฏิบัติกันมา จะกำหนดหน้าที่ความ รับผิดชอบ

2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leader) ผู้นำที่สถานการณ์กำหนดบุคคล ให้ปฏิบัติการเป็นผู้นำ สมาชิกต้องการให้บุคคลที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์เป็นผู้นำ (North Strange and Chapman, 1962; อ้างถึงใน สดิต วงศ์สวรรค์, 2529)

ฟิเดเลอร์ (Fiedler, 1967; อ้างถึงใน สดิต วงศ์สวรรค์, 2529) ได้แบ่งลักษณะ ผู้นำ โดยพิจารณาตามเจตคติและแรงจูงใจที่เกี่ยวกับการทำงานในกลุ่มออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ผู้นำแบบมุ่งงาน (Task Oriented Behavior) คือ ผู้นำที่มีความต้องการอย่าง แรงกล้าที่จะให้กลุ่มของตนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานของกลุ่มลุล่วงไปอย่างรวดเร็ว และมีปริมาณและคุณภาพสูง ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้ให้รางวัลและลงโทษลูกน้องของตนตามลักษณะ งานของลูกน้องนั้น ๆ

2. ผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ (Interpersonal Oriented Behavior หรือ Group Oriented) ผู้นำประเภทนี้ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และเชื่อว่า ถ้า กลุ่มมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นแล้ว จะทำให้งานของกลุ่มลุล่วงไปได้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2527) อูริส (Uris, 1953; อ้างถึงใน สดิต วงศ์สวรรค์, 2529) และเนมาศ ชีระเวทิน (2534) ได้สรุปลักษณะความเป็นผู้นำตามลักษณะการใช้อำนาจ ในการบังคับบัญชาที่นิยมกล่าวถึงไว้ 3 แบบ คือ

1. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย (The Autocratic Leadership) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ว่า ผู้นำแบบเผด็จการ (Direct Leader) ผู้นำแบบนี้จะเป็นผู้ใช้อำนาจในการบังคับบัญชาไป ตามที่ตนปรารถนา ลักษณะผู้นำที่ปฏิบัติงานโดยถืออำนาจเป็นใหญ่ สมาชิกมีความสัมพันธ์กับผู้นำ เฉพาะในด้านการรับใช้หรือฟังคำสั่ง การใช้อำนาจโดยวิธีนี้ เป็นผลให้สมาชิกของกลุ่มต้องปฏิบัติตาม ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด

2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (The Democratic Leadership) ผู้นำแบบนี้จะ พยายามให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความคิดเห็นต่าง ๆ ร่วมกันปรึกษาหารืออย่างฉันทามติ ยอมรับฟังความ คิดเห็นของทุกฝ่าย ลักษณะผู้นำที่ปฏิบัติงาน โดยไม่ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ มีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้นำกับสมาชิก และระหว่างสมาชิกกับสมาชิก ตัดสินใจโดยรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ในกลุ่ม เป็นผลทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความคิดริเริ่มในการทำงาน ด้วยความเต็มใจและภาคภูมิใจ

ในผลงานที่กระทำ หากเกิดผิดพลาดก็จะร่วมกันแก้ไข

3. ผู้นำแบบเสรีนิยม (The Laissez Faire Leadership) บางทีเรียกว่าผู้นำแบบตามสบาย (The Free-Rien Leader) ผู้นำแบบนี้จะมอบอำนาจและให้เสรีภาพแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่ ลักษณะผู้นำที่ปฏิบัติงานโดยปล่อยให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติงานตามใจชอบ ไม่มีการตัดสินใจเป็นของตนเอง ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิก และสมาชิกกับสมาชิก ไม่ค่อยยอมใช้อำนาจในการบังคับบัญชา เป็นผลทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ขาดความคิดริเริ่ม ที่จะปรับปรุงการทำงาน

แคสเซล และ สแตนนิค (Cassel and Stanic, 1964; อ้างถึงใน ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ, 2512) แบ่งลักษณะความเป็นผู้นำออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. ผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez-Faire) เป็นลักษณะที่สมาชิกในกลุ่มต่างคนต่างเป็นอิสระ การตัดสินใจขึ้นอยู่กับบุคคล หัวหน้ากลุ่มไม่มีการนำ
 2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic-Cooperation) เป็นการตัดสินใจที่มีการประชุมปรึกษา ใช้วาระระดับบุคคลที่เป็นผู้นำและสมาชิกในกลุ่มในขณะเดียวกันก็วัดประสิทธิภาพที่เขาสามารถเข้าใจถึงความต้องการของบุคคลอื่น เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับบางด้านของกระบวนการปรึกษาหารือ ซึ่งเป็นไปอย่างต่อเนื่องและในขณะเดียวกันก็ค่อย ๆ มีอิทธิพลต่อความคิดของกลุ่ม
 3. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย-ยอมตาม (Autocratic-Submissive) เป็นลักษณะที่ขอคำปรึกษาจากบุคคลหรือคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้นำ ซึ่งบุคคลหรือคณะกรรมการนี้เป็นคนอื่นไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม
 4. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย-ก้าวร้าว (Autocratic-Aggressive) เป็นลักษณะที่ใช้การตัดสินใจของตนเอง โดยผู้นำจะเสนอหรือวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มด้วยตัวเอง
- ทางพุทธศาสนา ได้แบ่งผู้นำไว้ 3 แบบ ดังนี้
1. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาตามตนเป็นประธาน
 2. ผู้นำแบบโลกาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาของโลกเป็นประธาน
 3. ผู้นำแบบธรรมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาความถูกต้อง ความเป็นจริงสมควรตามธรรมเป็นประธาน (พระราชนิพนธ์, 2528)

2.8 ทฤษฎีความเป็นผู้นำ

เดวิส (Davis, 1967; อ้างถึงใน สงวน สิทธิเลิศอรุณ และคณะ, 2522) จัดทฤษฎีความเป็นผู้นำแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มทฤษฎีลักษณะของผู้นำ (Trait Theory of Leadership) สรุปลักษณะของผู้นำไว้ 4 ประการคือ

- 1.1 มีความเฉลียวฉลาด (Intelligence)
- 1.2 มีการบรรลภาวะทางสังคม (Social Maturity)
- 1.3 มีการจูงใจภายในและมีแรงจูงใจทางด้านการสำเร็จ (Inner Motivation and Achievement Drive)

1.4 มีเจตคติทางด้านการมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Attitude)

2. กลุ่มทฤษฎีความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Theory) แนวทฤษฎีนี้เชื่อว่า ความเป็นผู้นำ จะประสิทธิผลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

- 2.1 สัมพันธภาพระหว่างผู้นำและสมาชิก
- 2.2 ระดับโครงสร้างของงาน
- 2.3 อำนาจในตำแหน่งของผู้นำที่ได้รับมาจากอำนาจอย่างเป็นทางการ

สิดิต วงศ์สวรรค์ (2529) ได้สรุปทฤษฎีความเป็นผู้นำที่เป็นทฤษฎีหลักใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีการปะทะสัมพันธ์ของความเป็นผู้นำ (Interaction Theory of Leadership)

ผู้นำทฤษฎีนี้คือ กิบบ์ (Gibb, 1964) ซึ่งเชื่อว่าการเป็นผู้นำเป็นได้หลายแง่มุม มีขอบเขตที่แตกต่างกัน แล้วแต่สถานการณ์ในกลุ่ม โครงสร้างของการเป็นผู้นำ ย่อมขึ้นอยู่กับเจตคติและความต้องการของผู้ตามด้วย การที่บุคคลได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่มว่าเป็นผู้มีอิทธิพลและมีความชื่นชอบ เนื่องจากเป็นบุคคลที่เจตคติและความต้องการสอดคล้องกับสมาชิกส่วนใหญ่ สามารถเข้ากับสมาชิกได้ดี ซึ่งเป็นผลทำให้บุคคลได้เป็นผู้นำ องค์ประกอบของผู้นำประกอบไปด้วย

- 1.1 บุคลิกภาพของผู้นำ
- 1.2 ลักษณะ เจตคติ ความต้องการ และปัญหาต่าง ๆ ของผู้ร่วมงาน
- 1.3 ธรรมชาติของกลุ่ม ลักษณะของกลุ่ม ความสัมพันธ์ของกลุ่ม สถานการณ์ สิ่งแวดล้อม โครงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการรวมตัวของกลุ่ม
- 1.4 สถานการณ์ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติหรือลักษณะของงาน
- 1.5 การรับรู้ที่ต่อกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ว่าสามารถสนองความต้องการของกันและกันได้หรือไม่เพียงใด

2. ทฤษฎีแห่งความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล (Theory of Leadership Effectiveness)

ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ ฟิดเลอร์ (Fiedler, 1967) ซึ่งเสนอว่าองค์ประกอบที่ทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จมี 4 ประการคือ

- 2.1 ลักษณะของผู้นำ หรือหัวหน้า

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำหรือหัวหน้ากับสมาชิกในกลุ่ม

2.3 โครงสร้างของงาน

2.4 ปริมาณอำนาจของตำแหน่งของผู้ที่เป็นผู้นำในกลุ่ม

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์

งานวิจัยในประเทศ

ทองพล บุญอึ้ง (2516) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ ในคุณลักษณะด้านมโนภาพแห่งตน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนศาลาแดงและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีมโนภาพแห่งตนสูงกว่ากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

กาญจน์ แก้วทอง (2522) ทำการทดลองใช้เทคนิค "แม่แบบ" ซึ่งเป็นสไลด์ประกอบคำบรรยาย เพื่อเปลี่ยนมโนภาพแห่งตน (self-concept) ของเด็กวัยรุ่น ในสถานสงเคราะห์บ้านศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นอายุ ระหว่าง 13-16 ปี ในสถานสงเคราะห์บ้านศรีธรรมราช ระหว่างปี พ.ศ.2521-2522 จำนวน 40 คน ผลการทดลองปรากฏว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มีมโนภาพแห่งตนในระดับปานกลาง การใช้เทคนิค"แม่แบบ" มีผลทำให้กลุ่มทดลองมีมโนภาพแห่งตนแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สมศักดิ์ ชินพันธ์ (2523) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่าง การปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียนในชั้นเรียนกับความรับผิดชอบและมโนภาพแห่งตน (Self-Concept) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 263 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบอัตตาธิปไตย แบบปล่อยปละละเลย มีความสัมพันธ์ทางลบกับมโนภาพแห่งตนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมโนภาพแห่งตน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มนตรี สุทวิ (2524) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถภาพทางกายกับมโนภาพแห่งตน (Self-Concept) ของนักศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2523 วิทยาลัยครูเทพสตรี จำนวน 200 คน เป็นนักศึกษาชาย 100 คนและนักศึกษาหญิง 100 คน ปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถภาพทางกายกับมโนภาพแห่งตนตามอัตภาพ และมโนภาพแห่งตนตามภริธานของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง ไม่แตกต่างกัน แต่มโนภาพแห่งตนตามอัตภาพของนักศึกษาชาย และมโนภาพแห่งตนตามอัตภาพ ของนักศึกษาหญิงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิลล สุวรรณณี (2526) ทำการเปรียบเทียบนิภาพตนเอง (Self-Concept) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มกับนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไป กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษาที่มีประวัติในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม จำนวน 234 คน และนักเรียนที่ไม่มีประวัติในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 240 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามวัดนิภาพตนเอง ปรากฏว่า นักเรียนที่ไม่มีประวัติในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว มีนิภาพตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว

นรินทร์ แจ่มจำรัส (2527) ทำการศึกษาผลของการเข้าค่ายของสมาชิกจากชุมชนแออัดเข้าร่วมกิจกรรมค่ายหักแรม ซึ่งสมาคมไวยากรณ์เอ กรุงเทพฯ จัดขึ้น ณ หาดจอมเทียน บางละมุง เมืองพัทยา ที่มีผลต่อนิภาพตนเอง (Self-Concept) กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กหญิงอายุ 9-14 ปี จำนวน 200 คน ปรากฏว่า เด็กที่มีการปรับตัวสูงจะมีการเปลี่ยนแปลงนิภาพเกี่ยวกับตนเองในทางบวกมากกว่าเด็กที่มีการปรับตัวต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เด่นดวง วราเวทย์ (2530) ได้ทำการทดลองการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มเน้นทฤษฎีการพิจารณาเหตุผล-อารมณ์ เพื่อปรับเปลี่ยนนิภาพเกี่ยวกับตนเองในด้านต่าง ๆ คือ ด้านวิชาการ ด้านการปรับตัวทางอารมณ์และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยครู ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2529 วิทยาลัยครูอุดรดิตถ์ จำนวน 16 คน ผลการทดลองปรากฏว่ากลุ่มทดลองที่ได้รับคำปรึกษาเป็นกลุ่มเน้นทฤษฎีการพิจารณาเหตุผล-อารมณ์ มีผลต่อการปรับเปลี่ยนนิภาพเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านส่วนรวม ด้านวิชาการ ด้านการปรับตัวทางอารมณ์และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภารัตน์ จินดาวงษ์ (2531) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์และนิภาพตนเองทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้ชุดการเรียนรู้กับเรียนโดยครูผู้สอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ จังหวัดตราด โดยกลุ่มทดลองใช้ชุดการเรียนรู้ กลุ่มควบคุมใช้ครูผู้สอน ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนมีนิภาพตนเองทางวิทยาศาสตร์ จากการสอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้กับการสอนโดยครูสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นางนุช โรจนเลิศ (2532) ได้ศึกษาอำนาจการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่นกับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 400 คน ปรากฏว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีการควบคุมตนเองสูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบได้รับการคุ้มครองมากเกินไป มีนิภาพตนเองอยู่ในระดับต่ำ

จันทร์เพ็ญ โชติศิริ (2532) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง

(Self-Concept) และการปรับตัวของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนหญิง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2531 จำนวน 135 คน ปรากฏว่า วัยรุ่นหญิงที่กลุ่มเพื่อนยอมรับว่าสวย มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก และความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

सानิต รัตตะบุญ (2533) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบนิภาพแห่งตน (self-Concept) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยเป็นนักเรียนที่มีความก้าวร้าว 150 คน และนักเรียนปกติทั่วไป 150 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามนิภาพแห่งตน ปรากฏว่านักเรียนทั่วไปมีนิภาพแห่งตนชัดเจนกว่านักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว

เพียรวิทย์ เกษมทรัพย์ (2533) ทำการศึกษานิสัยกรรมและวินัยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 360 คน ปรากฏว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัย มีอัตราในทัศนสูงว่ากลุ่มที่มีพฤติกรรมผิดวินัย พฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับทัศน การอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

กาญจนา ไชยพันธุ์, วิศรา ศรีสวัสดิ์ และฉันทนา อุดมสิน (2535) ได้ทำการทดลองใช้กระบวนการกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของวัยรุ่นในสถานคุ้มครองสวัสดิการเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยทำการทดลองกับวัยรุ่น ในสถานคุ้มครองสวัสดิการเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2535 จำนวน 26 คน ผลการทดลอง ปรากฏว่ากลุ่มทดลองที่ได้ใช้กิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบผสมผสาน มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

มานิตย์ เรืองน้อย (2536) ได้ศึกษาทัศนคติของนักเรียนชาวไทยภูเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2535 จำนวน 239 คน ตามตัวแปร เพศ เผ่าและศาสนา ปรากฏว่า นักเรียนมีทัศนคติภาพค่าและนักเรียนชาวไทยภูเขาที่มีเพศ เผ่าและศาสนาต่างกัน มีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

มยุรี สิงห์ไทรราช (2536) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง มโนภาพแห่งตนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏว่า มโนภาพแห่งตนกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียน มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีมโนภาพแห่งตน ทางด้านสติปัญญาและสภาพภาพในโรงเรียน ด้านรูปร่างลักษณะและคุณลักษณะด้านความเป็นคนน่านิยม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สัทนัท นูญอ่า (2536) ได้ทำการทดลองให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่มีต่ออึดมโนทัศน์ทางด้านร่างกายและการลดน้ำหนักของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2536 กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 6 คน กลุ่มทดลองได้รับคำปรึกษาด้านทฤษฎีพฤติกรรมนิยมและกลุ่มควบคุมได้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดน้ำหนักและอึดมโนทัศน์ทางด้านร่างกาย ผลการทดลอง ปรากฏว่า กลุ่มที่ได้รับคำปรึกษาแบบทฤษฎีพฤติกรรมนิยมมีอึดมโนทัศน์ทางด้านร่างกายสูงขึ้น และมีน้ำหนักลดลงมากกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

ซิมบา (Ximba, 1987) ได้ทำการศึกษาอึดมโนทัศน์ของนักเรียนประเทศแอฟริกาใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเมืองเนตล (Natal) จำนวน 26 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว เขียนเรียงความและให้มีการบันทึกเทปในการอภิปรายกลุ่ม ผลการศึกษา ปรากฏว่า อึดมโนทัศน์ของนักเรียนมีความขัดแย้งกับความเป็นจริง

ฟิลลิปส์ (Phillips, 1992) ศึกษาความสัมพันธ์ของอึดมโนทัศน์ทางวิชาการ การรับรู้ของนักเรียนต่อบรรยากาศของโรงเรียน จริยธรรม เพศ และผลสัมฤทธิ์ในวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน เกรด 11 จำนวน 441 คน ปรากฏว่า อึดมโนทัศน์ทางวิชาการ การรับรู้ของนักเรียนต่อบรรยากาศของโรงเรียน จริยธรรม เพศ มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จอห์นสัน (Johnson, 1993) ศึกษาอึดมโนทัศน์ของเด็กผิวดำ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นนักเรียนชายผิวดำ ระดับเกรด 5 จำนวน 40 คน ในแอตแลนต้า โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษา ปรากฏว่า เด็กนักเรียนชายผิวดำมีอึดมโนทัศน์ไปในทางบวก

มอนเยโมราทเว (Monyemorathwe, 1994) ศึกษาอิทธิพลของพ่อแม่และกลุ่มเพื่อนต่ออึดมโนทัศน์ของวัยรุ่นผิวดำในประเทศแอฟริกาใต้ ปรากฏว่า เด็กวัยรุ่นที่ฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัวต่ำมีผลต่ออึดมโนทัศน์ ประสบการณ์ในครอบครัวก็ส่งผลต่ออึดมโนทัศน์ อีกทั้งกลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหรือทำลายอึดมโนทัศน์ของเด็กเช่นกัน

โรบินสัน (Robinson, 1993) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของอึดมโนทัศน์ และทัศนคติในการประเมินตนเองในการรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิงชั้นเกรด 7 และเกรด 8 ในบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดอึดมโนทัศน์ The Piers-Harris Children's Self-Concept Scale และแบบสำรวจการรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา (The Eating Disorder Inventory) นักเรียนวัยรุ่นที่มีอึดมโนทัศน์ต่ำ มีพฤติกรรมการรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นผู้นำ

งานวิจัยภายในประเทศ

วินิจ เกตุขำ (2515) ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำกับการอบรมเลี้ยงดู แบบให้ความรัก แบบลงโทษ และแบบเรียกร้องเอาจากเด็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดสุโขทัย จำนวน 276 คน ปรากฏว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักมีความสัมพันธ์ทางตรงกับความเป็นผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิสิทธิ์ วงษา (2517) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความเป็นผู้นำ ความรู้สึกรับผิดชอบและการปรับตัว เพื่อเปรียบเทียบบุคลิกภาพทั้งสามด้าน โดยแยกตามเพศ ระดับชั้นเรียนและอาชีพของผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 150 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 150 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามลักษณะความเป็นผู้นำ แบบสอบถามการปรับตัวและแบบสอบถามความรู้สึกชอบ ปรากฏว่า นักเรียนชายมีลักษณะความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่นักเรียนหญิงมีความรู้สึกรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมพงษ์ รุจิรวรรณ (2518) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ พฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำ ความตั้งใจเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทววัง กรุงเทพฯ โรงเรียนปากช่อง โรงเรียนรุ่งอรุณวิทยา นครราชสีมา จำนวน 417 คน ผลการวิจัย ปรากฏว่า ทัศนคติทางวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำและความตั้งใจเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทัศนคติทางวิทยาศาสตร์และพฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โกศล มีคุณ (2518) ทำการศึกษาอิทธิพลของลักษณะของผู้นำและสภาวะการต่าง ๆ ในการทำงานที่มีผลต่อขวัญของสมาชิกและผลผลิตของกลุ่ม โดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาหญิงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาวิชาลัษครหมู่บ้านจอมบึง จำนวน 60 คน ปรากฏว่า อิทธิพลจากลักษณะของผู้นำที่มีผลต่อสภาวะการทำงานมากที่สุด ก็คือขวัญและกำลังใจของสมาชิกในกลุ่ม

สมบูรณ์ ทองศิลป์ (2519) ศึกษาหาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นผู้นำของนักเรียน ที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูในแบบต่าง ๆ คือแบบประชาธิปไตย แบบอัตตาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือ นักเรียนชั้นประถมปีที่ 7 ของโรงเรียนเขตการศึกษา 8 จำนวน 7 โรงเรียน จำนวน 452 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูในแบบต่าง ๆ กันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นผู้นำต่างกัน ใน

ด้านความเป็นผู้นำ ปรากฏว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย และอัตตาธิปไตยมีความเป็นผู้นำต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุดม ลำอาก์กุล (2519) ได้หาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความเป็นผู้นำและความเชื่อมั่นในตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนรัฐบาล 14 โรงเรียนในภาคกลางจำนวนทั้งสิ้น 628 คน ผลการศึกษา ปรากฏว่า ลักษณะความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเชื่อมั่นในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีลักษณะความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน มีภูมิหลังทางครอบครัวต่างกันนั้น มีลักษณะความเป็นผู้นำและความเชื่อมั่นในตนเองไม่แตกต่างกัน

นพรัตน์ สมประสงค์ (2520) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งของเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่และลักษณะความเป็นผู้นำจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและวิทยาลัยครู ปีการศึกษา 2517 ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดลำปาง จำนวน 473 คน ปรากฏว่า ความขัดแย้งของวัยรุ่นกับพ่อแม่และลักษณะความเป็นผู้นำไม่มีความสัมพันธ์กัน และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะความเป็นผู้นำของกลุ่มที่มีความขัดแย้งของวัยรุ่นสูงกับกลุ่มวัยรุ่นที่มีความขัดแย้งต่ำ ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน

เกษม สุริยภัตต์ (2524) ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถภาพกลไกกับลักษณะความเป็นผู้นำของนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า สมรรถภาพกลไก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของร่างกาย เป็นการทำงานร่วมกันของกล้ามเนื้อประสาทซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงศูนย์ควบคุมประสาท มีความสัมพันธ์กับลักษณะความเป็นผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จงน จูทะพันธ์ (2527) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ ตามทัศนะของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2526 ตามลักษณะความเป็นผู้นำ 4 แบบคือ แบบอัตตนิยม-ก้าวร้าว แบบอัตตนิยม-ยอมตาม แบบประชาธิปไตย แบบเสรีนิยม ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนพึงประสงค์ในผู้นำแบบประชาธิปไตยมากที่สุด และแบบเสรีนิยมน้อยที่สุด และนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเลือกผู้นำแบบอัตตนิยมก้าวร้าวมากกว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

วิโรจน์ วัฒนาวีทวัส (2528) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะความเป็นผู้นำ 4 แบบ คือ แบบเสรีนิยม แบบอัตตนิยมยอมตาม แบบอัตตนิยมก้าวร้าวและแบบประชาธิปไตย ของนักศึกษากลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ จำนวน 667 คน ปีการศึกษา 2527 จำแนกตามเพศ ระดับ หลักสูตร และวิทยาลัยครูต่าง ๆ ปรากฏว่า การเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาชายและนักศึกษานักศึกษา ระดับ ปกศ.สูง และ ค.บ. นักศึกษาแต่ละวิทยาลัยและเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาในวิทยาลัยเดียวกัน แสดงถึงลักษณะความเป็นผู้นำไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ

นักศึกษาวิทยาลัยครูภาคใต้แสดงลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยมากที่สุด รองลงมาแสดงลักษณะความเป็นผู้นำแบบเสรีนิยม แบบอัตนิยม-ยอมตาม แบบอัตนิยม-ก้าวร้าว ตามลำดับ

ศศิธร ชีระกนก (2529) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความเป็นผู้นำกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของนักเรียนในโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2528 จำนวน 247 คน ปรากฏว่า นักเรียนที่มีความสามารถมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนั้น มีความคิดสร้างสรรค์และลักษณะความเป็นผู้นำไม่แตกต่างกันและลักษณะความเป็นผู้นำแบบเสรีนิยม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดสร้างสรรค์ แบบคิดคล่องตัวแต่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์แบบตลกตมั่ง ลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย แบบอัตนิยม-ยอมตาม แบบอัตนิยม-ก้าวร้าว ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์แบบความคิดคล่องตัว ความคิดริเริ่ม และความคิดแบบตลกตมั่ง

สมศักดิ์ ชำอ้อน (2532) ทำการทดลองเพื่อศึกษาผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิษณุโลกศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2531 จำนวน 24 คน ผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่ใช้การเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์มีคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิคม ชนะไพฑูรย์ (2535) ทำการเปรียบเทียบ ผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และกิจกรรมกลุ่มที่มีผลต่อความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านคงวิทยา จังหวัดอุดรธานี จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มฝึกอบรมและกลุ่มกิจกรรมกลุ่มละ 12 คน ก่อนการทดลอง ปรากฏว่า นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมและกลุ่มกิจกรรมกลุ่มมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน หลังการทดลองปรากฏว่า ทั้งสองกลุ่มมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้นและทั้งสองกลุ่มมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยในต่างประเทศ

บาร์ทเลย์ (Bartley, 1987) ได้หาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความเป็นผู้นำ เพศ บุคลิกภาพ การฝึกทักษะของครูและผลของการฝึกทักษะ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 79 คน ปรากฏว่า ลักษณะบุคลิกภาพและการให้การฝึกทักษะของครูมีผลต่อการฝึกทักษะของนักเรียน เพศของนักเรียนมีแนวโน้มว่ามีผลต่อลักษณะความเป็นผู้นำ

แพร์ไรส์ (Parise, 1988) ทำการทดลองฝึกทักษะความเป็นผู้นำในเด็กอัจฉริยะที่เป็นนักเรียนระดับเกรด 9 ถึงเกรด 12 จำนวน 59 คน เป็นกลุ่มทดลอง 29 คนและกลุ่มควบคุม 30 คน โดยใช้โปรแกรมการฝึกความเป็นผู้นำ ศึกษาตามตัวแปร เพศ ผลการเรียนรู้เฉลี่ย ลำดับการเกิด สถานภาพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา ความพึงพอใจในอาชีพ เป้าหมายชีวิต จำนวนเวลาที่ชมโทรทัศน์ เวลาเรียน เวลาในการทำกิจกรรมพิเศษ เวลาที่ทำกิจกรรมนอกบ้านและจำนวนของกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วมผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลอง

และกลุ่มควบคุมมีความเป็นผู้นำไม่แตกต่างกัน

ฟอกซ์ (Fox, 1993) ศึกษาความเป็นผู้นำของนักเรียนหญิง โดยทำการเปรียบเทียบความเป็นผู้นำระหว่างนักเรียนหญิงในโรงเรียนแคทอลิกหญิงล้วนจำนวน 6 โรงเรียนกับนักเรียนหญิงในโรงเรียนแคทอลิกแบบสหศึกษา จาก 8 โรงเรียน ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนหญิงในโรงเรียนหญิงล้วนกับนักเรียนหญิงในโรงเรียนสหศึกษามีลักษณะความเป็นผู้นำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยนักเรียนหญิงในโรงเรียนหญิงล้วน มีลักษณะความเป็นนำมากกว่านักเรียนหญิงในโรงเรียนสหศึกษา

มอแรน (Moran, 1994) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาทัศนคติต่อลักษณะความเป็นผู้นำ และทักษะในความเป็นผู้นำ ความสามารถและบทบาทของนักศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหญิงสาขาจิตวิทยา คำนวณในการสัมภาษณ์ เช่น ลักษณะที่คิดว่าเป็นลักษณะของความเป็นผู้นำ นักศึกษาต้องการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำอย่างไรบ้าง ลักษณะความเป็นผู้นำของผู้ชายและลักษณะความเป็นผู้นำของผู้หญิงแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เป็นต้น ผลการศึกษา ปรากฏว่า นักศึกษาหญิงโดยส่วนใหญ่ยังขาดทักษะและความสามารถทางด้านความเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดๆ

แมคคอมบส์ (McCombs, 1994) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมของนักเรียนและลักษณะความเป็นผู้นำของผู้บริหาร และบรรยากาศในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ นักเรียนและผู้บริหารในโรงเรียนรัฐบาลใน มลรัฐเซาท์ แคโรไลนา ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 20 โรงเรียน ผลการศึกษา ปรากฏว่า ทัศนคติของนักเรียนต่อบรรยากาศในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความเป็นผู้นำของผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญ โดยนักเรียนมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อผู้บริหารมีลักษณะความเป็นผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive) มากกว่า ผู้บริหารที่มีลักษณะความเป็นผู้นำแบบสั่งการ (Directive)

จีเจอร์ (Geiger, 1994) ศึกษาความสัมพันธ์ของหลักสูตรการสอนลักษณะความเป็นผู้นำกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับเกรด 10-12 จำนวน 500 คน ในมลรัฐเวอร์จิเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา จาก 44 โรงเรียน ผลการศึกษาปรากฏว่าหลักสูตรการสอนลักษณะความเป็นผู้นำความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและลักษณะความเป็นผู้นำ

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2514) ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจในการอ่านกันมโนภาพเกี่ยวกับตน (Self-Concept) แบ่งออกเป็นตนตามอัชฌาณ ตนตามนิชฌาน ความแตกต่างระหว่างตนและลักษณะความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว กับมโนภาพเกี่ยว

กับตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในโรงเรียนรัฐบาลนครราชสีมาและธนบุรี จำนวน 219 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า มโนภาพเกี่ยวกับตนเองสัมพันธ์ทางตรงกับความเข้าใจในการอ่าน ส่วนบุคลิกภาพ มโนภาพเกี่ยวกับตนเองสัมพันธ์ทางตรงกับลักษณะความเป็นผู้นำ

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2515) ได้ศึกษาเกี่ยวกับมโนภาพแห่งตน ความวิตกกังวล ความเกรงใจ และลักษณะความเป็นผู้นำ ของนักเรียนที่เป็นผู้นำและนักเรียนที่เป็นผู้ตามชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดนครปฐม ปีการศึกษา 2514 จำนวน 188 คน ผลการศึกษา ปรากฏว่า นักเรียนที่เป็นผู้นำ มีมโนภาพแห่งตนและลักษณะความเป็นผู้นำ สูงกว่านักเรียนที่เป็นผู้ตาม

ดอบบิ้นส์ (Dobbins, 1989) ได้ทำการทดลองผลของอัตมโนทัศน์ โดยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มแก่นักเรียนที่คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยกว่ามาตรฐานกับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในมลรัฐมิสซิสซิปปี ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 101 คน ผลการศึกษา ปรากฏว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีอัตมโนทัศน์และลักษณะความเป็นผู้นำ ความวิตกกังวล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มทดลองมีความวิตกกังวลลดลงและคะแนนเฉลี่ยของอัตมโนทัศน์สูงขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์และลักษณะความเป็นผู้นำทั้ง ในและต่างประเทศ อาจจะสรุปได้ว่า อัตมโนทัศน์กับลักษณะความเป็นผู้นำนั้นมีความสำคัญต่อบุคคล และการมีอัตมโนทัศน์และลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียน จะเป็นไปในทิศทางใดนั้น มีอิทธิพลมาจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็น เพศ ศาสนา ชาติพันธุ์ บรรพบุรุษในครอบครัว เช่น การอบรมเลี้ยงดู ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว หรือบรรพบุรุษในโรงเรียน เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับครู ผู้บริหารและกลุ่มเพื่อน เป็นต้น จากการมีปฏิสัมพันธ์กับอิทธิพลเหล่านี้จะทำให้นักเรียนรู้จักประเมินคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ส่งผลให้นักเรียนเกิดอัตมโนทัศน์และลักษณะความเป็นผู้นำภายในตนขึ้นมา ซึ่งอาจจะแสดงออกในทางการมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น ความประพฤติหรือการแสดงออกทางสังคม หรือแม้แต่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ สังคมมีความคาดหวัง ให้โรงเรียนทำหน้าที่ ชัดเจนและปลูกฝังให้เขาออกมาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในวันข้างหน้า จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ต้องการจะศึกษานักเรียนกลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำสังคมกลุ่มเล็ก ๆ ในสถาบันหนึ่งของสังคม คือทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชั้น เพื่อจะได้ทราบสภาพปัจจุบันว่านักเรียนกลุ่มนี้มีอัตมโนทัศน์และลักษณะความเป็นผู้นำว่าอยู่ในลักษณะใด อันจะเป็นมาตรฐานเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ส่งเสริม หรือแก้ไขให้พวกเขาออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต้องการ